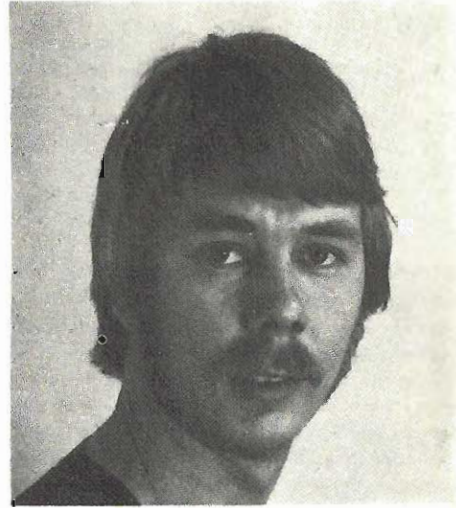

MUUTTOLIIKETUTKIMUKSEN TEOREETTISISTA LÄHTÖKOHDISTA

Valtiotiet. lis. Ismo Söderling toimii Siirtolaisuusinstituutissa Suomen Akatemian rahoittaman maasamuuttoprojektin tutkijana. Aikaisempi tuotanto käsittää myös muuttoliiketutkimusta.

ALUKSI

Tämän kirjoituksen tarkoituksena on selvittää ensinnäkin, millaisiin teoreettisiin lähtökohtiin perustuu jo olemassa oleva ja tunnettu muuttoliiketutkimus. Toisaalta on tarkoitus tätä taustaa vasten selvittää, millaista kehitystä tässä suhteessa on aikojen kuluessa tapahtunut. Lopuksi pyritään nykyistä tietoa hyödyntämällä avamaan uusia näkökulmia tulevaisuuden muuttoliiketutkimukselle.

Tieteellisen teorian luonteesta on olemassa Nagelin mukaan lähinnä kaksi erilaista peruskäsitystä. Toisen käsityksen mukaan teoria on yhtä kuin tieteen tulokset systemaattisesti järjestettynä kokonaisuutena, ja teorianmuodostus tutkimuksen varsinainen ja lopullinen päämäärä. Toisen käsityksen mukaan teoria on vain apuväline, jonkinlainen looginen instrumentti, jota voidaan käyttää hyväksi tutkimuksessa.¹

Tärkein ero käsityksillä on se, että edellisen näkökulman mukaan teoria voi olla tosi tai epätosi, jälkimmäisen mukaan tarkoituksenmukainen tai epätarkoituksenmukainen. Tässä artikkelissa teoriakäsite noudattaa Eskolan näkökulmaa, joka on edellisistä muodostettu synteesi. Tämän mukaan teoria on kokemuksen kielelle käännettävistä tosiasialauseista sekä matemaattis-loogisesta ja spekulatiivisesta aineksestä koostuva kokonaisuus, joka toisaalta tiivistää ja selkeyttää jo olemassa olevan tiedon, ja toisaalta helpottaa uuden tiedon löytämistä. Näin teorialla on sekä päämäärän että keinon luonne.²

Muuttoliiketutkimuksessa teorianmuodostusta ja kirjallista pohdintaa häiritsee (ja on aina häirinnyt) lähinnä kaksi seikkaa; muuttoliike ja sitä kautta muuttoliiketutkimus on erittäin moni-ilmeistä. Niinpä harvemman tutkijan tai koulukunnan mielenkiinnon kohteena voi olla samanaikaisesti esim. kunnan sisäinen muutto ja kaukosiir-

tolaisuus. Kummassakin kysymys on muuttoliikkeestä, mutta niiden merkitys sekä yhteisö- että yksilötasolla on toisistaan täysin poikkeava. Toinen teorianmuodostusta häiritsevä tekijä on muuttoliikkeen monitieteellisyys; muuttoliikettä ovat tutkineet mm. antropologit, väestötieteilijät, sosiaalitieteilijät, politiikan tutkijat, psykologit, sosiaalipsykologit, tilastotieteilijät. Tällöin tutkimusongelmaa on lähestytty kunkin oman tieteenalan lähtökohdista käsin.³

MUUTTOLIIKETTÄ KOSKEVAT TEORIAM

Koska muuttoliikettä koskevia teorioita tai malleja on lukemattomia, on tarpeen niiden ryhmittäminen. Seuraavassa esitetään kaksi yleisintä luokitusperustetta.

Hoffmann-Nowotny on jakanut muuttoliiketeoriat gravitaatio-, regressio- ja stokastisiin teorioihin.⁴ Gravitaatiomallit pohjautuvat etäisyysteorioihin, jolloin muuttoliikkeessä keskeinen tekijä on tulo- ja lähtöalueen välinen etäisyys. Mallit kuvaavat ennen kaikkea muuttajien alueellista jakoa.

Regressiomallit pohjautuvat työntö-veto-teorioihin, jotka selittävät muuttamisen kahden tekijän vuorovaikutukseksi.

Stokastiset muuttoliiketutkimukset perustuvat todennäköisyysteorioihin.

Toinen ja Suomessa yleisemmin käytetty jako on tieteenaloittainen. Tällöin on tapana erottaa taloustieteelliset, sosiologiset ja maantieteelliset muuttoliiketeoriat.⁵

Seuraavassa tapahtuva tarkastelu noudattaa tätä jälkimmäistä vaihtoehtoa. Tässä on kuitenkin huomattava Vartiaisen esittämä varaus, että todellisuudessa eri tieteenalojen välillä tapahtuu vilkasta vuorovaikutusta, joka on synnyttänyt mm. monitieteisen aluetieteellisen koulukunnan.⁶

Sosiologisille muuttoliiketeorioille on yhteistä oletta- mus, että muutossa on liik- keelle panevana voimana pääasiassa ihmisen rationaalinen pyrkimys hyvinvointinsa

lisäämiseen.

Näissä teorioissa lähestytään muuttoliikettä yleensä sosiaalisista tekijöistä käsin. Työntötekijöinä voivat olla esim. työllisyyteen ja koulutukseen liittyvät näkökohdat. Tuloalueeseen liittyviä vetotekijöitä taas runsaammat työmahdollisuudet ja parempi elinympäristö. Kehittyneemmissä sosiologisissa muuttoliiketeorioissa on jo huomioitu, että niin lähtö- kuin tuloalueellakin on sekä veto- että työntötekijöitä. Sosiologisten teorioiden mukaan muuttoliikkeeseen liittyy lähtö- ja tuloalueen veto- ja työntötekijöiden lisäksi vielä väliintulevia muut- tujia (etäisyys muuttokohteen ja lähtöpai- kan välillä, muuton kalleus jne.).

Tunnetuimmat työntö- ja vetoteoreetikot lienevät Lee (1966), Bogue (1969) ja Mangalam (1968).⁸ Näistä viimeksimainittu on lisännyt malliinsa vielä suhteellisen kurjistumisen eli deprivaation käsitteen. Deprivaatiota tapahtuu silloin kun koetaan tavoiteltaviin arvoihin pyrkivien tarpeiden tyydyttämättömyys ja uskotaan arvojen paremmin toteutuvan uusissa olosuhteissa.⁹

Veto- ja työntötekijöihin perustuvia muuttoliiketeorioita on arvosteltu niiden yksipuolisuudesta. Niissä ei huomioida erilaista tilanteen arvioimista ja mahdollisuuksien havaitsemista. Niissä kombinoidaan melko summittaisesti erilaisia motiiveja, ja ne painottavat rationaalisen, päämäärähakuisen käyttäytymisen merkitystä.¹⁰

Vartiaisen mukaan sosiologisen muuttoliiketeutkimuksen lähestymistapa on kyseenalainen, koska nämä sosiaaliset tekijät nähdään usein yhteiskunnan aineellisesta perustasta irrallisina.¹¹

Teoriataustan kehittymättömyyden ja pin- nallisen survey-keskeisyyden vuoksi sosio- logisen tutkimuksen arvo on Vartiaisen mukaan vähäinen. Muuttoliikkeen valikoi- vuuden selvittäminen iän, sukupuolen, kou- lutuksen jne. osalta on hänen mukaansa melkoisen triviaalia. On ilmeistä, että muuttoliikettä tuskin koskaan voidaan tutkia ns. yhden tekijän -teorian avulla, mutta empirismille tyypillinen järjestäytymättö-

myys ei ole mielekäs vaihtoehto. Saman on todennut myös Mangalam, joka Thomasia siteeraten on todennut:

"That so much of the recent empirical research seems trivial and inept may be attributed partly to the newness of the field, and the lack of adequate data and techniques, and perhaps, also, partly to a reaction of the 'fact finders' against the conflicting and unfounded claims of the speculators that migrants were 'better' than, or 'worse' than, or both better and worse than, or not at all different from non-migrants."¹²

Tarkan rajan vetäminen *taloustieteellisten* ja sosiologisten muuttoliiketeorioiden välille on mahdotonta, sillä kummassakin tapauksessa oletetaan muuttoliikkeen perustavoitteena olevan hyvinvoinnin lisääminen.

Taloustieteilijät tarkastelevat muuttoliikettä yleensä pelkästään työvoiman suhteen tuotantotekijäpohjaisesti. Klassiset taloustieteilijät pyrkivät yksinkertaistamaan asian oletamalla työvoiman homogeeniseksi ja pitkällä tähtäyksellä täysin liikkuvaksi maan puitteissa.¹³ Klassikot pitävät työvoiman kysyntää riippuvana muuttujana kun taas työvoiman tarjonta on riippumaton muuttuja. Teoria perustuu suurelta osin pareto-optimaaliseen väestökäsitteeseen ja rajatuotavuusteoriaan. Teorian mukaan saavutetaan kansantulon maksimi henkeä kohti jos muuttuva tuotantotekijä, työvoima, siirtyy alueelta toiselle kunnes täydellisen kilpailun vallitessa työvoiman rajatuotos on yhtä suuri alueella ja alueiden kesken. Väestön optimaalinen maantieteellinen jakautuminen saavutetaan siis silloin, kun kukaan muuttaja ei voita mitään vaihtaessaan asuinpaikkaansa. Aluesysteemi on näin ollen tässä suhteessa tasapainottuva.

Paljolti klassisen taloustieteen mukainen on neoklassisen taloustieteen muuttoliikettä koskeva näkökulma.¹⁴ Neoklassinen teoria ottaa kuitenkin huomioon työvoiman laadun sekä yleiset liiketaloudelliset olosuhteet uusiin investointeihin vaikuttavana tekijänä. Neoklassinen muuttoteoria ei Mannisen mukaan määrittele sellaista optimiväestöä

kuin klassinen teoria eikä siten esitä rajoja muuttoliikkeen jatkumiselle.¹⁵

Taloustieteellisissä empiirisissä tutkimuksissa on yleensä pyritty yksinkertaisten ekonometristen selitysmallien luomiseen. Sekä teorioiden että empiiristen tarkastelujen kehittymättömyyden vuoksi ajallinen muutos ja alueellinen vaihtelu muodostavat taloustieteilijöiden muuttoliiketutkimuksissa usein jäsentymättömän ja elävästä elämästä irrallisen käsittekompleksin. Tästä esimerkkinä Hartin (1975) tutkimukselleen esittämät lähtökohdat:

"Tarkastelu tehdään staattisena ja lyhyellä periodilla, jolloin ainoaksi muuttoliikkeen syyksi oletetaan erot alueiden välillä vallitsevilla reaalipalkoissa. Lisäksi oletetaan, että mukana ovat kaikki alueet, voiton maksimointi tapahtuu täydellisen kilpailun taloudessa, työvoiman tarjonta on homogeenista, vakiotuotot mittakaavan suhteen vallitsevat, kaikilla markkinoilla ja myös niiden välillä on saatavissa täydellinen informaatio sekä, että muuttokustannukset alueelta toiselle muutettaessa ovat nollan suuruiset."¹⁶

Alueiden välisen vuorovaikutuksen ja siten sosiaalisen gravitaation voidaan ajatella riippuvan ennen kaikkea alueiden välisistä etäisyyksistä. Tämä onkin lähtökohtana monissa *maantieteellisissä* teorioissa, jossa sosiaalista gravitaatiota on pyritty mittaamaan Newtonin vetovoimamallin sovellutusten avulla. Tällöin on usein ajateltu, että alueiden välinen vetovoima on suoraan verrannollinen alueiden asukaslukuun ja kääntäen verrannollinen etäisyyden potenssiin.

Esimerkiksi Ravenstein, Stouffer, Zipf ja Hägerstrand pyrkivät korvaamaan fysiikan lakien käsitteet ja ilmiöt sosiaalisilla muuttujilla. He kehittivät lakia lähentelevät teoriansa muuttoliikkeen alueellisista ja sosiaalisista muuttujista ja niiden välisistä yhteyksistä.¹⁷

Vartiaisen mukaan tilaan liittyvän ulottuvuuden (spatialinen ulottuvuus) merkityksen mieltäminen on maantieteellisessä muut-

toliiketutkimuksessa vielä pahasti lapsenkengissä huolimatta tieteenalan vahvasta spatiaalisesta ominaispiirteestä. Siten keskeinen kysymys, mikä tilan merkitys muuttoilmiössä todella on, jää yhä vastausta vaille. Gravitaatiomalli-analogiassa tilaa tutkijan mukaan käsitellään ikäänkuin selittävänä muuttujana, kun todellisuudessa sen merkitystä tulisi pyrkiä selvittämään.¹⁸

MUUTTOLIIKETUTKIMUKSEN TULEVAISUUDESÄ

Edellä esitetyt muuttoliikkeen teoreettiset tulkinta- ja selitysritykset ovat olleet lähinnä yleistyksiä muuttoliikkeen eri näkökulmista. Varsinaista teorian tasoa (ei ainakaan Nagelin ensimmäisen vaihtoehdon mukaisesti) niissä ei ole saavutettu. Käsitellessään muuttoliikkeen teorialle asetettavia vaatimuksia Mikkola mainitsee, että viimeistellyn ja loppuun asti kehitetyn muuttoliiketeorian tulee täyttää kaksi vaatimusta: a) sen tulee kyetä selittämään muuttoliikettä yhtenä osana yhteiskunnallista muutosta, b) sen tulee kyetä selvittämään muuttoliikettä yhtenä käyttäytymisvaihtoehtona.¹⁹ Nämä vaatimukset edellyttävät, että teorian tulee sisältää toisaalta yhteiskunnallisten rakenteiden ja yhteiskunnallisen päätöksenteon erittelyn ja toisaalta muuton psykologiset ja sosiaalipsykologiset analyysit. Mikkolan esittämät näkökulmat asettavat uutta etsivän tutkijan valintatilanteen eteen. Toisen vaihtoehdon mukaan on pyrittävä kohti kokonaisvaltaisempaa, 'täydellisempää' muuttoliiketeoriaa. Toisen vaihtoehdon mukaan taas on luovuttava yleisen muuttoliiketeorian etsimisestä ja pyrittävä luomaan sen sijaan yhä aukottomampia muuttoliikkeen osaprosesseja koskevia teorioita.

Ensimmäisen vaihtoehdon (kokonaismalli) tunnetuin edustaja lienee Mangalam, joka teoksessaan syvällisesti pohti yleisen muuttoliiketeorian tarvetta:

"The need for a general theory as an aid

in migration research has been expressed by many scholars in different ways... Efforts at model building to study various aspects of migration on the part of many illustrate a similar need for theoretical guidelines for the study of migration. As Beijer (1963) Tarver (1961) and others have noted, migration cannot be understood without understanding the dynamic interplay that exists among demographic, economic, and social factors, and any attempt at formulating theoretical statements on migration ought to take this interplay into consideration."²⁰

Mangalam esitti samassa yhteydessä oman muuttoliiketeoreettisen ajatusrakennelmansa (A General Theoretical Orientation for the Study of Society). Teoria on täysin hypoteettinen, kirjallisuuteen perustuva ajatusrakennelma, jonka toimivuutta tekijä ei ole selvittänyt empiirisellä tutkimuksella.²¹ Tekijä on teoriassaan tuonut esille muuttoliikkeen aiheuttamat muutokset sosiaalisessa organisaatiossa (joka jakautuu kulttuuri-, sosiaali- ja persoonallisuusjärjestelmään). Jotta selviäisi kuinka kokonaisvaltaisesta teoriasta todella on kysymys, on seuraavassa esitetty, mitä kulttuuri-systeemi sisältää osana sosiaalista organisaatiota Mangalamin teoriassa:

"The culture system represents the symbolic-meaningful aspects of a social organization. It is in a sense the total representation of the past of a people. It includes such elements as language, art and architecture, music and folklore, style of life including manner of dressing, culinary skills and tastes, and such other elements that were developed and valued in the past in varying degrees. These values, to the extent to which they still are retained, give direction and guidance to the behavior of the people, without necessarily determining it and serve as selection principles from "available means, modes and ends of action."²²

Muuttoliiketutkimuksen kehittämisessä toista vaihtoehtoa (luopumista yleisen teorian luomisesta) edustaa Hakamäki.²³

"Muuttoliikkeen olemuksen komplisoituessa

näyttää ilmeiseltä, että edelleenkin joudutaan tutkimuksissa paneutumaan suhteellisen rajattuihin ongelmiin. Mitä monipuolisempaa on näiden erillisongelmien selvittely, sitä todennäköisemmin voidaan päästä myös erillisiin muuttoliikkeyleistykseen. Näyttääkin siltä, että nykyisin muuttoliiketeorian kehittäminen on yksittäisten osa- ja sektoriteorioiden varassa. Lienee myös mielekkäämpää puhua muuttoliiketeutkimuksen osa-alueiden selvitysten ja niiden pohjalta laadittujen yleistysten tai sektoriteorioiden määrästä ja niiden pätevydestä kuin muuttoliikkeen yhtenäisestä teoriasta. Koska muuttoliikettä voidaan tarkastella eri tasoilla monien erillisilmiöiden valossa, näyttää muuttoliiketeorian tämänhetkisen kehitystason huomioon ottaen olevan syytä vielä pyrkiä muuttoliikkeen sektoriteorioiden kehittämiseen. Tämän tavoitteen saavuttamisen mahdollisuudet taas ovat sitä paremmat, mitä monipuolisempaa muuttoliikkeen empiiristä tutkimusta suoritetaan.”

Seuraavassa esitetään Hakamäen julkituoman sektorikohtaisen etenemisvaihtoehdon mukaisesti *muuttoliikkeen toiminnallinen malli*. Mallissa painotetaan muuton syiden ja seurausten osalta yksilöiden elinolosuhteiden kokonaisuutta. Tällöin malliin on liitetty yksilötason tarkastelun osalta Johanssonin (1970) elintason komponentti-ajattelu.²⁴ Ennen kuin tarkastellaan mallia lähemmin, on huomioitava Vartiaisen esittämät viisi tarkastelunäkökulmaa, jotka on otettava huomioon muuttoilmiötä tutkittaessa (tässä artikkelissa on tilanpuutteen vuoksi jätettävä käsittelemättä näiden näkökulmien yhteydet muuttoliikkeen toiminnalliseen malliin):

1. muuttoilmiön ja sen syy- ja vaikutusmekanismin erittely
2. mikro- ja makrotarkastelun erittely
3. huomioitava suhde aika- ja tila- ulottuvuuteen; vaikka muuttoliike on luonteeltaan spatiaalinen (tilaan liittyvä) prosessi, on tilaulottuvuuden

tarkastelu redusoitu usein siitä pois. Siten muuttoilmiötä on tarkasteltu jonkun alueen, ryhmän tms. kannalta spatiaalisesti

4. muuttoliikkeen brutto- ja nettotarkastelun erittely (ei liity muuttoliikkeen toiminnallisen mallin toteutukseen).
5. huomioitava muuttoliikkeen alueta- soon liittyvät lähtökohdat

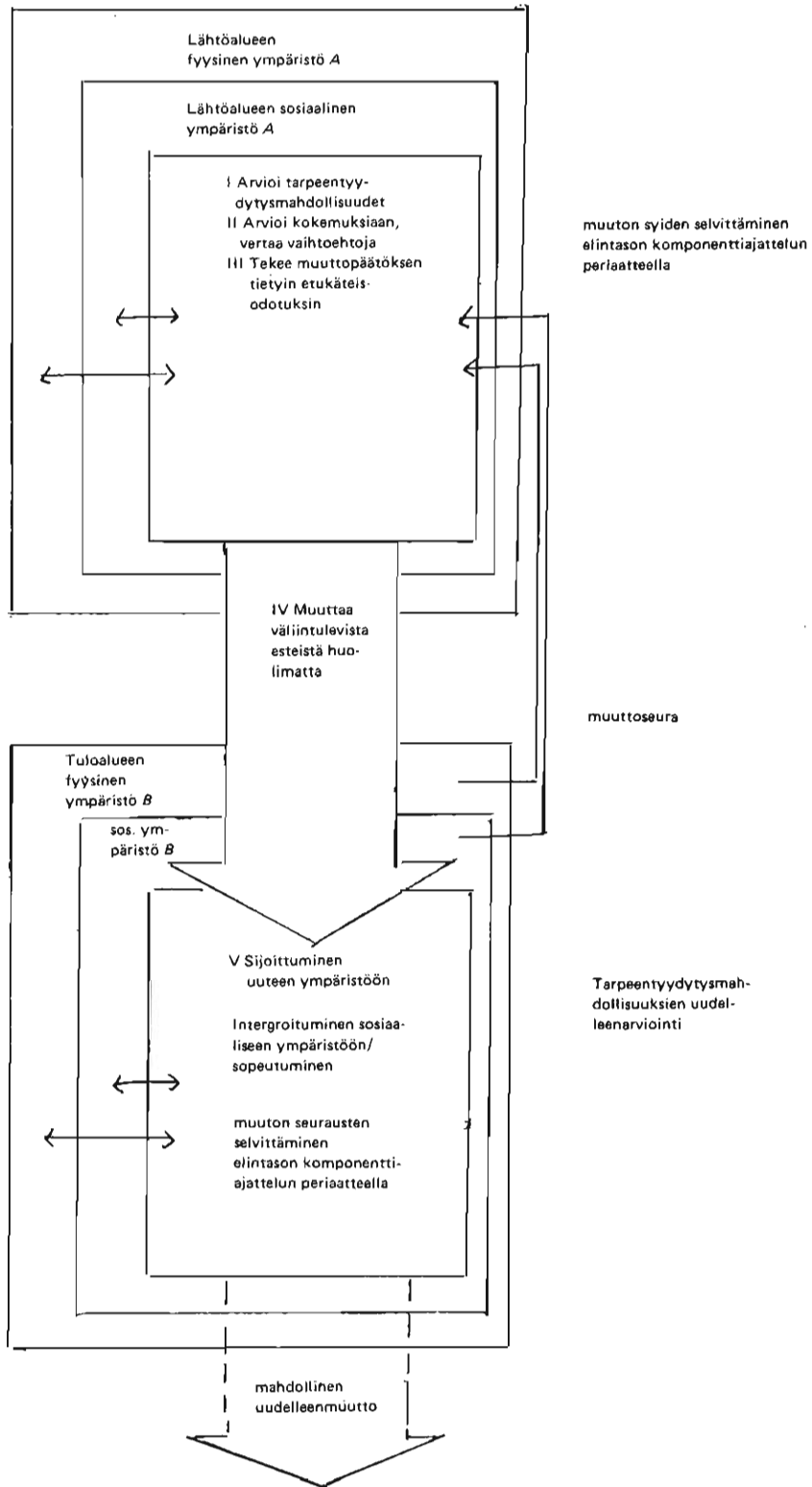
MUUTTOLIIKKEEN TOIMINNALLINEN MALLI

Siirtolaisuusinstituutissa alkoi vuoden 1980 alussa maassamuuttotutkimus, jonka viitekehyksenä toimii 'muuttoliikkeen toiminnallinen malli'. Mallilla pyritään kuvaamaan muuttoprosessin kulku lähinnä yksilön kannalta. Tällöin paradigmaan on liitetty kokonaisuuden jäsentämiseksi elintason käsite. Elintason liittyvät näkökulmat ovat ruotsalaisen Sten Johanssonin (1970) esityksen mukaiset.

Muuttoprosessin toiminnallisen mallin mukaisesti muuttamista paikkakunnalta toiselle ei voida tarkastella yhtenä kertakaikkisena toimenpiteenä, vaan kyseessä on prosessi, pitkäaikainen tapahtuma. Kuvioon on laadittu muuttoprosessin kehys rationaalista päätöksentekomallia käyttävän muuttajan näkökulmasta. Haastattelulomakkeen runko ja itse tutkimuksen kulku analyysin osalta noudattavat pääpiirteissään kuvion jäsenystä.

Mallissa muuttotapahtuma alkaa lähtöpaikkakunnalla joko ympäristön tarjoamien toimeentulomahdollisuuksien puutteen pakkamana parempien elinolosuhteiden etsimisenä tai omien tarpeiden entistä parempien tarpeentyydytysmahdollisuuksien hakemisena. Muuttaja tuntee mahdollisesti jonkilaista turhautuneisuutta jäädessään aikaisemmin asettamista tavoitteista.

Kuvio 1. Muuttoliikkeen toiminnallinen malli

Prosessi etenee yhdestä tai useammasta kohdealueesta saatavien tietojen hankinnalla ja niiden vertailulla (vaihe II). Tavoitemuuton ollessa kyseessä tehdään muuttopäätös tämän vertailun pohjalta muodostuneiden etukäteisodotusten suuntaamana (vaihe III). Pakkomuutossa tämä vaihe saatetaan sivuuttaa kokonaan. Varsinainen muuttaminen (vaihe IV) ja sijoittuminen uudelle paikkakunnalle (vaihe V) ovat muuttotapahtuman konkreettisimmat vaiheet. Mikäli muuttaja jää uudelle paikkakunnalle pidemmäksi aikaa, on prosessin seuraava vaihe uusien kommunikaatiokanavien etsiminen, sosiaalinen osallistuminen ja aktiiviteetin laajeneminen. Sopeutumiseen liittyy uusien roolien oppiminen ja läpivienti.

Tutkimus kattaa kuviossa kuvatun tapahtumasarjan eri vaiheet siten, että pääpaino on kolmessa viimeisessä vaiheessa: muuttopäätöksen teossa, itse muuttoprosessissa ja uudelle paikkakunnalle sijoittumisessa. Osa muuttoon liittyvästä prosessista voidaan päätellä epäsuorasti muuttajan ulkoisia olosuhteita kartoittamalla. Kuitenkaan tällä tavalla ei pystytä riittävän hyvin vastaamaan kysymykseen, millaiset ovat muuttoprosessin eri vaiheet lähemmin muuttajan itsensä kannalta. Tällöin on tukeuduttava muuttajien omiin arvioihin omista elinolosuhteistaan. Muuttoprosessissa muuton syitä ja seurauksia tarkastelevat kysymykset ryhmiteltiin Johanssonin elintasokomponenttien mukaisesti; voidaan olettaa esim. muuton syyn liittyvän aina johonkin elintason kuvattuun osatekijään (myös tässä yhteydessä on elintasokäsitteen läheisempi tarkastelu jätettävä pois tilanpuutteen vuoksi Johanssonin näkökulma selviää hänen teoksestaan "Om levnadsnivåundersökningen". Toisaalta muuttoliiketutkimuksen ja elintasotutkimuksen välisiä yhteyksiä on valotanut hyvin mm. Büchert).²⁵

Seuraavassa tarkastellaan kutakin Johanssonin elintasokomponenttia muuttoliiketutkimuksellisista lähtökohdista käsin.

Terveys: muuton syihin terveys liittyy

olennaisesti yksilötasolla esim. vanhusten kohdalla heidän muuttaessaan vanhainkoteihin tai hoitokoteihin. Muuton seurauksiin terveys-komponentti liittyy tarkasteltaessa muutosta aiheutuvia mahdollisia psyykkisiä häiriöitä. Yhteisötasolla terveys liittyy mm. terveyspalvelujen tarjonnan tarkasteluun sekä lähtö- että tuloalueen osalta.

Asuminen: Asumiseen liittyvät tekijät ovat yhteydessä etupäässä lähimuuttoon, jolloin ei vaihdeta useinkaan työpaikkaa. Asumiskomponenttia voidaan tarkastella joko itse asuntoon tai sitten asuinympäristöön liittyvien tekijöiden perusteella.

Elinolosuhteet/perhesuhteet: Muuton syiden kohdalla tarkastellaan, missä määrin muuttoon vaikutti perheen/ystävien muutto. Muuton seurausten kohdalla päähuomio kiinnitetään sopeutumis-prosessin selittämiseen.

Koulutus: Muuton syynä on usein yksinomaan opiskelu. Toisaalta muuton seurauksia tarkasteltaessa tutkitaan, missä määrin muuttoon liittyy mahdollisuus jatkokoulutukseen. Samoin tarkastellaan lasten kouluoloissa tapahtuneita muutoksia.

Työ- ja työolosuhteet: Komponentissa tarkastellaan työssä tapahtuneita muutoksia osana muuttoprosessia.

Taloudelliset resurssit: Muuton syitä tuttopäätökseen vaikuttivat vastaajan odotukset tämä on terveyden ohella tärkeimpiä komparemmista tuloista. Johanssonin mukaan tämä on terveyden ohella tärkeimpiä komponentteja; taloustulothan säätelevät paljolti kulutustason.

Vapaa-aika: Voidaan olettaa, että vapaa-aika -komponentilla ei ole suurtakaan merkitystä muuton syitä tarkasteltaessa. Sen sijaan muuton seurauksia yksilötasolla tutkittaessa saa tämä komponentti luonnollisesti enemmän merkitystä.

Johanssonilla oli vielä tarkastelussaan kulu-
tusta ja toisaalta poliittista toimintaa ku-
vaavat resurssit. Nämä on jätetty epärele-
vantteina pois mallista (elinolosuhteiden
kohdalla osallistumisaktiivisuutta mittaava
kysymys sisältää myös poliittista toimin-
taa koskevan vaihtoehdon. Kulutus taas on
hyvin paljon riippuvainen taloudellisesta
resurssista, josta on oma komponentti) .

Lopuksi

Tämän kirjoituksen tarkoituksena oli sel-
ventää ja jäsentää olemassaolevaa muutto-

liiketutkimusta sekä tuoda esille uusia
vaihtoehtoja tulevaisuutta varten. Edelli-
seen liittyen tarkasteltiin kriittisesti jo
tunnettuja muuttoliiketeorioita. Useimmat
teoriat todettiin liian yksipuolisiksi. Kehi-
tysvaihtoehtoina nähtiin yhden kokonais-
valtaisen tai usean sektoriteorian kehittä-
minen.

Muuttoliiketutkimuksen tuloksellisuuden
kannalta nähtiin jälkimmäinen vaihtoehto
mielekkäämpänä. Tähän liittyen esitettiin
' muuttoliikkeen toiminnallinen malli ',
jossa pyritään kuvaamaan muuttoliikkeen
prosessia Johanssonin elintason resurssi-
periaatteen avulla.

Summary

The aim of this article was to analyze the already
existing migration studies and present new alterna-
tives for future studies. Therefore the well-known
theories about migration were examined critically.
Most of them were found to be one-sided. The
development of one general theory or several
theories for different sectors of migration were
the two alternatives. The latter one was found to
be the best choice considering the successful
studying of migration. For this purpose a func-
tional model of migration was presented. This model
is used as the framework for the internal migra-
tion study performed in the Institute of Migration
in Turku since the beginning of year 1980.

Lähdeviitteet:

1. Nagel, E. : The Structure of Science. London
1961, s. 106–152.
2. Eskola, A. : Sosiologian tutkimusmenetelmät
I. Porvoo 1971.
3. Ks. esim. Mangalam, J. : Human Migration.
Lexington 1968, s. 1–9; Kultalahti, O. :
Muuttaminen sosiaalisena ilmiönä. Tampere
1972, s. 9; Huuhtanen, P. : Muuttajan muoto-
kuva ja sopeutuminen. Helsinki 1975, 8;
Hakamäki, S. : Maaseudulle muutto muutto-
liikkeen osana. Jyväskylä 1978, s. 12–13.
4. Hoffmann-Nowotny, H.-J. : Migration. Stutt-
gart 1970, s. 65.
5. Ks. esim. Komiteamietintö 1970:B 112,
Siirtolaisuustutkimusten ohjelmointitoimi-
kunnan mietintö; Kanninen, V. : Työttö-
myys ja muuttoliike Lapin läänissä 1960–
luvulla. Helsinki 1972; Vartiainen, P. :
Muuttoliiketutkimuksen nykytila ja kehitys-
linjat – kriittinen katsaus. Terra 90. vsk. no
3/1978.
6. Vartiainen mt. , s. 155.
7. Komiteamietintö 1970:B 112 mt. , s. 37.
8. Lee, C. : A Theory of Migration, Demography,
3/1966; Bogue, O. : Principles of Demograp-
hy. New York 1969; Mangalam mt.
9. Mangalam mt. , s. 5–10.
10. Taylor, R. C. : Migration and Motivation:
a Study of Determinants and Types. Teok-
sessa: Jackson, J. (ed.) : Migration. Cambrid-
ge 1969, s. 99–100.
11. Vartiainen mt. , s. 156.
12. Thomas, D. : Research Memorandum on
Migration Differentials. New York 1938,
s. 161. Teoksessa: Mangalam mt. , s. 1.

13. Esim. Richardson, H. W. : *Regional Economics*. London 1969.
14. Esim. Lind, H. : *Internal Migration in Britain*. Teoksessa: Jackson, J. (ed) : *Migration*. Cambridge 1969, s. 74–98.
15. Manninen, P. : *Muuttoliike ja maalaiskuntien finanssitalous*. Jyväskylä 1974, s. 8.
16. Hart, R. A. : *Interregional Economic Migration: Journal of Regional Science*, 2/1972, s. 127–131.
17. Ravenstein, E. : *The Laws of Migration*. *Journal of the Royal Statistical Society*, 48, 1885, ss. 167–235; Stouffer, S. : *Intervening Opportunities*. *American Sociological Review*, no 5/1940, s. 845–867; Zipf, G. : *The P1P2/D hypothesis*. *American Sociological Review*, 11/1946, s. 677–688; Hägerstrand, T. : *Migration and area*. Lund 1957.
18. Vartiainen mt. , s. 157–158.
19. Mikkola, K. : *Maassamuutto ja pohjoismainen muuttoliike vuonna 1970*. Helsinki 1973, s. 3.
20. Mangalam mt. , s. 7.
21. Mangalam mt. , s. 12.
22. Mangalam mt. , s. 12.
23. Hakamäki mt. , s. 13.
24. Johansson, S. : *Om levnadsnivåundersökningen*. Stockholm 1970.
25. Büchert, E. : *Velfärd, levevilkor, livskvalitet*. Århus 1978.